

22.5.2020

Tutkimussuunnitelma: Digitaalinen väkivalta ja siihen puuttuminen turvakotityössä

Tutkimuksen tausta

Turvakotipalvelut ovat valtion rahoittamia erityispalveluita lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille henkilöille. Palvelut ovat ympärivuorokautista ja asiakkaalle aina maksuttomia. Palvelua tuottavat järjestö- ja kuntapohjaiset organisaatiot. Turvakoteja on toukokuussa 2020 Suomessa 29 kappaletta ja niissä on yhteensä 211 perhepaikkaa. Turvakotiverkosto on kasvanut merkittävästi vuodesta 2015, jolloin voimaan astunut turvakotilaki määritteli, että palvelu on valtion rahoittamaa. Samaan aikaan turvakotiverkoston kasvaessa myös turvakotien asiakasmäärä on kasvanut jatkuvasti. Vuodesta 2015 vuoteen 2020 turvakotien perhepaikkojen määrä on kasvanut 114 paikasta 211 paikkaan ja asiakkaiden määrä noin kolmesta tuhannesta noin viiteen tuhanteen asiakkaaseen per vuosi.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) vastaa turvakotipalvelun kansallisesta yhteensovittamisesta, ohjauksesta, kehittämisestä ja arvioinnista. THL:n tultua 2015 järjestämisvastuuseen turvakotipalveluista, on turvakotien asiakkaista kerätty valtakunnallisesti yhtenäistä tilastotietoa. Tilastointia varten asiakkailta kysytään muun muassa väkivallan kestosta ja sen muodoista. Digitaalisen väkivallan kokemuksia ei kuitenkaan tilastoida erikseen, vaan tilastoinnissa nämä kokemukset ovat esimerkiksi osa henkistä väkivaltaa. Tästä syystä digitaalisen väkivallan yleisyydestä ja tarkemmista tekemuodoista ei ole tietoa.

Vuosien 2020–2023 turvakotipalvelujen valtakunnallisessa kehittämissuunnitelmassa on asetettu yhdeksi tavoitteeksi turvakotiasiakkaiden digitaalisen väkivallan parempi tunnistaminen ja siihen puuttuminen. Toimintatapaa on kehittänyt erillinen THL:n kokoama työryhmä, jossa on ollut osallistujia THL:n lisäksi turvakodeista, väkivaltatyön järjestöistä ja teknologia-asiantuntijoita. Työryhmä aloitti työskentelyn 30.1.2020 ja sen tavoitteena on tuottaa turvakodeille työväline digitaalisen väkivallan kartoittamiseksi ja siihen puuttumiseksi kevään 2020 aikana. Osana tätä tutkimusta, työvälinettä pilotoidaan kymmenessä turvakodissa ja työvälineen vaikutusten selvittämiseksi tehdään kysely- ja haastattelututkimusta.

Tässä tutkimuksessa digitaalisella väkivallalla viitataan tekoihin, joilla toista ihmistä pyritään vahingoittamaan tai kontrolloimaan teknologiaa hyväksikäyttäen. Digitaalista väkivaltaa on esimerkiksi

- häiritsevät tai uhkaavat yhteydenotot
- vakoilu teknologian avulla, esimerkiksi käyttäjätileille murtautuminen
- teknologian, kuten sijaintitietojen tai paikannuslaitteiden, hyödyntäminen asiakkaan sijainnin selvittämisessä
- arkaluontoisen tiedon tai kuvamateriaalin levittäminen netissä tai sillä uhkaaminen
- salakuuntelu tai salakatselu
- identiteettivarkaus, esimerkiksi viestien lähettely asiakkaan nimissä
- seksin kuvaamiseen painostaminen
- teknologian käytön tai esimerkiksi nettiyhteyden rajoittaminen

Tutkimukseen osallistuminen on turvakodeille ja yksittäisille työntekijöille vapaaehtoista. Tutkittava voi kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen tai keskeyttää tutkimukseen osallistumisen koska tahansa syytä ilmoittamatta.

22.5.2020

Tutkimukseen osallistuminen tai osallistumatta jättäminen ei vaikuta vastaajan ja tutkimusorganisaatioiden väliseen muuhun yhteistyöhön.

Tutkimusorganisaatiot ja tutkijat:

Tutkimuksen toteutuksesta vastaa THL yhteistyössä Naisten Linjan Turv@verkko-hankkeen kanssa. Tutkimusorganisaatiot ja vastaavat tutkijat on esitelty alla.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL):

Kehittämispäällikkö Joonas Peltonen (YTM), joonas.peltonen@thl.fi, p. 029 524 7947

Erityisasiantuntija Suvi Nipuli (VTM), suvi.nipuli@thl.fi, p. 029 524 7205

Naisten Linja, Turv@verkko-hanke:

Hankepäällikkö Louna Hakkarainen (TaT, VTL), louna.hakkarainen@naistenlinja.fi, p. 050 414 0544

Hanketyöntekijä Sonja Tihveräinen (sosiaalityöntekijä, YTM), sonja.tihverainen@naistenlinja.fi

Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa kuinka hyvin turvakodeissa tunnistetaan digitaalista väkivaltaa ja kuinka siihen osataan puuttua sekä miten kehitetty työväline vaikuttaa digitaalisen väkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen. Lisäksi selvitetään ammattilaisten koulutustarpeita aiheeseen liittyen.

Tutkimus vastaa seuraaviin kysymyksiin:

1. Esiintyykö digitaalista väkivaltaa turvakotien asiakkailla?
2. Millaista digitaalista väkivaltaa turvakotien työntekijät tunnistavat työssään?
3. Lisääkö kehitetty työväline digitaalisen väkivallan tunnistamista turvakodeissa verrattuna turvakoteihin, joissa työvälinettä ei käytetä?
4. Parantaako kehitetty työväline työntekijöiden valmiuksia puuttua tunnistettuun digitaaliseen väkivaltaan?
5. Millaisia mahdollisia muita vaikutuksia kehitetyllä työvälineellä on turvakodin asiakastyöhön?
6. Onko turvakotien työntekijöillä riittävä osaaminen ja toimivat käytännöt digitaaliseen väkivaltaan puuttumiseksi?
7. Minkälaisia koulutustarpeita turvakotien ammattilaisilla on digitaaliseen väkivaltaan liittyen?

Tutkimusaineisto, aineiston käsittely, hallinta, säilytys ja luovuttaminen

Tutkimusaineisto koostuu seuraavista aineistoista:

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos • Institutet för hälsa och välfärd • Finnish Institute for Health and Welfare

Mannerheimintie 166, Helsinki, Finland • PL/PB/P.O. Box 30, FI-00271 Helsinki • puh/tel +358 29 524 6000

thl.fi • Twitter: @THLorg

22.5.2020

- 1) Webropol-kysely turvakotien asiakastyötä tekeväälle henkilöstölle digitaalisen väkivallan yleisyydestä turvakodeissa, digitaalisen väkivallan tunnistamisesta sekä turvakodin toimintatavoista. (Myöhemmin aineisto 1)
- 2) Digitaalisen väkivallan yleisyyden seuranta sovitulla ajanjaksolla. Tämän osion toteuttaa 20 erikseen valittua turvakotia. (Myöhemmin aineisto 2)
- 3) Turvakotien työntekijöiden haastattelut. (Myöhemmin aineisto 3)
- 4) Webropol-kysely turvakotien asiakastyötä tekeväälle henkilöstölle heidän koulutustarpeisiinsa liittyen (Myöhemmin aineisto 4)

Aineisto 1

Webropol-kyselylomake suunnitellaan yhdessä Naisten Linjan ja THL:n kesken. THL vastaa kyselyn siirrosta Webropoliin sekä lähettää kyselyn turvakodeille eteenpäin. Aineistonkeruu tapahtuu touko-kesäkuussa 2020. Aineistoa käsittelevät molempien organisaatioiden tutkijat. Aineistoa säilytetään THL:ssä 10 vuotta.

Aineisto 2

Tiedonkeruu suunnitellaan yhdessä Naisten Linjan ja THL:n kesken. THL vastaa aineistonkeruusta turvakodeilta. Aineiston 2 keruu tapahtuu Aineiston 1 keruun päätyttyä kahdessakymmenessä (20) erikseen valitussa turvakodissa. Aineistoa käsittelevät molempien organisaatioiden tutkijat. Aineiston säilytyksestä ja arkistoinnista vastaa THL.

Aineisto 3

Tiedonkeruu suunnitellaan yhdessä Naisten Linjan ja THL:n kesken. Naisten Linjan tutkijat haastattelevat turvakotien työntekijöitä. Aineistonkeruu tapahtuu henkilöstöressurssien ja aikataulun mukaan joko yksilö- tai ryhmähaastatteluina kesällä/alkusyksyllä 2020. Aineistoa käsittelevät molempien organisaatioiden tutkijat. Aineiston säilytyksestä ja arkistoinnista vastaa Naisten Linja.

Aineisto 4

Webropol-kysely henkilöstön koulutustarpeista suunnitellaan yhdessä Naisten Linjan ja THL:n kesken. THL vastaa kyselyn siirrosta Webropoliin sekä lähettää kyselyn turvakodeille eteenpäin. Aineistonkeruu tapahtuu elokuussa 2020. Aineistoa käsittelevät molempien organisaatioiden tutkijat. Aineiston säilytyksestä ja arkistoinnista vastaa THL.

Tietosuoja ja tietoturva tutkimuksen eri vaiheissa

Tutkittavia kohdellaan arvostavasti jokaisessa tutkimuksen vaiheessa. Tutkimukseen osallistuminen on ammattilaisille vapaaehtoista. Tutkimuksessa edellytetään, että tutkimukseen osallistuvat henkilöt antavat nimenomaisen suostumuksensa osallistumisestaan. Eri aineistojen keruissa suostumuksen antaminen tapahtuu eri tavoin. Webropol-kyselyihin osallistuessa tutkittavan tulee raksia, että hän on lukenut tutkimuksen saatekirjeen ja osallistuu tutkimukseen vapaaehtoisesti. Ennen haastatteluihin suostumista tutkittaville annetaan kirjallisesti tiedoksi, että jos tutkittava haluaa, hän voi missä vaiheessa tahansa perua tai keskeyttää osallistumisensa

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos • Institutet för hälsa och välfärd • Finnish Institute for Health and Welfare

Mannerheimintie 166, Helsinki, Finland • PL/PB/P.O. Box 30, FI-00271 Helsinki • puh/tel +358 29 524 6000

22.5.2020

tutkimukseen. Kyselyihin vastaaminen tapahtuu nimettömästi, joten kyselyistä vastauksen poistaminen jälkikäteen ei onnistu, sillä vastaajaa ei ole varmuudella löydettävissä aineistosta.

Aineistonkeruuvaihe:

Haastattelujen toteutuksessa noudatetaan Suomen tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvän tieteellisen käytännön ohjeita. Tutkimukseen osallistuminen on tutkittaville vapaaehtoista, mikä tuodaan esille tutkimuksen saatekirjeessä. Tiedotteesta tehdään mahdollisimman selkeä ja tarvittaessa lisätietoa tutkimuksesta saa tutkimuksen jokaisessa vaiheessa saatekirjeessä mainitulta tutkijalta. Tutkittavilta pyydetään aktiivinen suostumus osallistua tutkimukseen. Mikäli kasvokkain tapahtuvia haastatteluja järjestetään, pyydetään suostumus allekirjoituksella. Mikäli haastattelut järjestetään etäyhteyden välityksellä, suostumus pyydetään sähköpostitse tutkittavalta. Aineistonkeruun toteuttava organisaatio vastaa suostumuslomakkeiden säilyttämisestä turvallisesti lukollisessa tilassa. Sähköisissä aineistonkeruissa suostumus ruksitaan Webropol-lomakkeeseen.

Henkilötietolain (523/1999) mukaisesti henkilötietoja käsitellään ainoastaan tutkittavan suostumuksella. Tunnistetietoja (nimi ja sähköpostiosoite) kerätään ja säilytetään ainoastaan niiltä osin kuin on tarve, eli jotta tutkittavat tavoitetaan. Tämän lisäksi tieto haastateltavien nimistä jää erillisenä tietona (irralaan aineistosta) suostumuslomakkeeseen. Tutkittavan nimeä ja sähköpostiosoitetta ei yhdistetä litteroituun aineistoon.

Mikäli haastateltava antaa luvan äänittää haastattelu, niin haastattelu äänitetään, muussa tapauksessa tutkija tekee ainoastaan muistiinpanoja haastattelusta. Haastattelut litteroidaan haastattelun jälkeen, jonka jälkeen mahdollinen äänitiedosto hävitetään saman tien. Litteroitu aineisto/tutkijan muistiinpanot haastatteluista tallennetaan tiedostona rekisterinpitäjän levyasemalle, johon ainoastaan tutkijalla/tutkijoilla on pääsy. Pseudonymisoituja tietoja säilytetään turvallisesti hankkeen keston ajan, ja ne hävitetään 10 vuotta projektin päättymisen jälkeen.

Aineiston käsittelyvaihe:

Tutkimuksessa kerätyt tiedot käsitellään luottamuksellisesti ja aineisto on vain tutkimukseen kuuluvien tutkijoiden käytössä. Aineiston käsittelyssä noudatetaan yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta sekä organisaatioiden tietoturvaohjeita.

Tutkittavan antamat tiedot käsitellään täysin luottamuksellisesti. Heti kun tutkimusaineisto on järkevästi analysoitavissa ilman suoria tunnisteita, eikä tunnisteiden säilyttämiselle ole tutkimuksellisia perusteita, tutkimustarpeisiin valmistetaan tunnisteeton aineistoversio (koskee haastatteluaineistoa, muissa aineistoissa ei ole suoria tunnisteita). Tutkittavan pseudonyymisyys varmistetaan peittämällä henkilöllisyys hankkeen jokaisessa tutkimusvaiheessa. Tutkittavan nimi jää ylös ainoastaan suostumuslomakkeeseen, mutta henkilötietoja ei pystytä jälkikäteen yhdistämään aineistoon tai aineistositaatteihin.

Raportointivaihe:

Tulokset raportoidaan niin, että yksittäistä henkilöä tai turvakotia ei ole tunnistettavissa. Tutkimuksen teemat ovat sensitiivisiä ja tämä huomioidaan myös raportoinnissa.

Tutkimusjulkaisuissa esitettävät mahdolliset suorat aineisto-otteet arvioidaan aina erikseen tunnistamisen näkökulmasta. Mitään epäsuoria tunnisteita kuten työpaikka, opiskeluhistoria, asuinpaikka, ikä, ammatti tms. ei jätetä julkaistavan otteen yhteyteen. Raportoinnissa käytetään viitettä/nimimerkkiä, joka ei ole yhdistettävissä

Terveystieteiden tutkimuskeskus • Institutet för hälsa och välfärd • Finnish Institute for Health and Welfare

Mannerheimintie 166, Helsinki, Finland • PL/PB/P.O. Box 30, FI-00271 Helsinki • puh/tel +358 29 524 6000

22.5.2020

tutkittavan henkilötietoihin. Tutkittavat henkilöt osallistuvat tutkimukseen ammatillisen roolinsa yksittäisinä edustajina. Tutkimusjulkaisuissa pyritään tutkittavia ja tutkimuskohteita kunnioittavaan kirjoitustapaan.

Tutkimuksesta saatavia tuloksia voidaan käyttää tutkimusjulkaisuissa, viestintämateriaalissa ja tieteellisissä julkaisuissa ja koulutuksia suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Aineiston luovutus:

Aineistoa, josta yksittäistä vastaajaa ei voi tunnistaa, voidaan myöhemmin käyttää muuhun tutkimuskäyttöön. Eli aineistoa voidaan luovuttaa ilman suoran tunnistamisen mahdollistavia tunnistetietoja. Aineiston omistava organisaatio päättää oman aineistonsa käyttöoikeudesta. Arvioitaessa tietojen luovutuksia noudatetaan luovuttavan organisaation linjausta aineistojen luovuttamisesta. Hakemukset arvioidaan tapauskohtaisesti asianmukaista tutkimussuunnitelmaa tai muuta käytön perustelua ja hakijaorganisaation eettisen toimikunnan puoltavaa lausuntoa vastaan.

Aineistoa ei luovuteta EU:n tai ETA:n ulkopuolelle.

Arkistointi ja pitkäaikaissäilytys:

Aineiston omistava organisaatio vastaa oman aineistonsa arkistoinnista ja pitkäaikaissäilytyksestä.

Aineiston omistus- ja käyttöoikeudet

Molemmilla organisaatioilla on käyttöoikeus tutkimuksessa kertyvään aineistoon tutkimuksen keston ajan. Tutkimushankkeen päättymisen jälkeen pseudonymisoidun aineiston siirtäminen tutkimuskäyttöön tai muu hyödyntäminen on mahdollista yhteistyösopimuksella. Hakemukset arvioidaan tapauskohtaisesti. Arvioitaessa tietojen luovutuksia noudatetaan aineiston luovuttavan organisaation linjauksia aineistojen luovuttamisesta. Aineiston käyttöluopakemuksen liitteenä on oltava asianmukainen tutkimussuunnitelma tai muu käytön perustelu ja tarpeen mukaan hakijaorganisaation eettisen toimikunnan puoltava lausunto.

Tutkimuksen kulku ja aikataulu

Aikataulu ja tutkimuksen toteutus

- 29.4.–20.5. Suunnitellaan Webropol-kyselyn sisältö (Naisten Linja ja THL).
  - Lähetetään 25.5. Webropol-kysely turvakodeille digitaalisen väkivallan yleisyydestä ja tunnistamisesta. THL lähettää kyselyn. Vastausaikaa kyselyyn on noin kaksi viikkoa, jonka jälkeen lähetetään yksi muistutuskirje.
  - Valitaan tutkimukseen 20 turvakotia, joista kymmenen muodostaa ryhmän A ja toiset kymmenen muodostaa ryhmän B. Ryhmään A valitaan automaattisesti työvälinettä kehittämässä olleet turvakodit. Muut, ryhmiin A ja B osallistuvat turvakodit arvotaan. Arvontaan otetaan mukaan ne turvakodit, joissa on perhepaikkoja 7 tai enemmän. Molemmat ryhmät keräävät summatason tietoa sovitulla aikavälillä (3-4 viikkoa) olleiden aikuisten asiakkaiden määrästä sekä tiedon kuinka monen aikuisen asiakkaan kohdalla on havaittu digitaalista väkivaltaa. Sovittuna ajankohtana ryhmä A ottaa käyttöön pilotoitavan digitaalisen väkivallan työvälineen. Ryhmä B jatkaa väkivallasta kysymistä olemassa olevien käytäntöjensä mukaisesti.
- Terveystieteiden tutkimuskeskus • Institutet för hälsa och välfärd • Finnish Institute for Health and Welfare

Mannerheimintie 166, Helsinki, Finland • PL/PB/P.O. Box 30, FI-00271 Helsinki • puh/tel +358 29 524 6000

22.5.2020

Molemmat ryhmät jatkavat tukkimiehen kirjanpidolla tiedon keräämistä tunnistetuista digitaalisen väkivallan tapauksista. THL kerää tiedot turvakodeilta aineistonkeruujakson päätyttyä.

- Lähetetään kaikille turvakodeille Webropol-kysely ammattilaisten koulutustarpeista (aineisto 4).
- Naisten Linja toteuttaa turvakotien työntekijöiden haastattelut. Haastattelujen lukumäärä ja tarkempi toteutustapa sovitaan Aineisto 1 aineistonkeruun jälkeen.
- Ensimmäisten aineistojen analysointi aloitetaan heinäkuussa 2020.
- Alustavat tutkimustulokset esitellään 9.10. turvakotien asiakastyöstä vastaavien työkokouksessa.
- Kirjoitetaan tieteellinen artikkeli tutkimustuloksista. Artikkelin käsikirjoitus valmistuu vuoden 2020 aikana.

Tutkimuksen rahoitus

Tutkimus toteutetaan molempien organisaation omilla rahoituksilla. Erillistä budjettia tutkimushanketta varten ei ole. Molemmat organisaatiot vastaavat omista tutkimuskuluistaan.

Eettiset näkökohdat toteutettavaan tutkimukseen

Tutkimukseen osallistuminen on turvakodeille sekä ammattilaisille vapaaehtoista. Tutkimukseen osallistuminen tai osallistumatta jättäminen ei vaikuta turvakodin ja tutkijoiden muuhun yhteistyöhön. Tutkimuksessa edellytetään, että tutkimukseen osallistuvat henkilöt antavat nimenomaisen suostumuksensa osallistumisestaan. Ennen suostumusta tutkittaville annetaan kirjallisesti tiedoksi, että jos tutkittava haluaa, hän voi perua tai keskeyttää osallistumisensa tutkimukseen.

Tutkimuksessa ei käsitellä yksittäisten asiakkaiden tietoja vaan tutkimusta varten toimitetaan tutkijoille summatason tietoa digitaalisen väkivallan ilmiön yleisyydestä.

Tutkimustuloksia hyödynnetään kehitettäessä asiakastyötä, jotta digitaalista väkivaltaa tunnistettaisiin aikaisempaa paremmin ja siihen osattaisiin puuttua asiakasta hyödyttävällä tavalla. Tutkimustulosten hyödyntäminen voi siis pidemmällä aikavälillä helpottaa ammattilaisten työtä sekä mahdollistaa väkivaltaa kokeneiden asiakkaiden paremman tukemisen ja auttamisen.

Turvakotipalvelut on valtion kustantama palvelu ja järjestämisestä vastaa THL. Osa tutkijoista toimii tehtävissä, joissa he vastaavat turvakotipalvelujen toiminnan järjestämisestä sekä tekevät yhteistyötä turvakotipalvelua toteuttavien henkilöiden kanssa. Tästä syystä THL:n tutkijat eivät kerää haastatteluaineistoa vaan haastatteluaineiston keräävät turvakotipalvelujen järjestämisestä erillään olevat tutkijat (Naisten Linjan tutkijat). Tällöin tutkittavat voivat oletettavasti kertoa näkemyksistään ja kokemuksistaan vapaammin ja avoimemmin kuin jos haastattelut toteuttaisi THL.

Tutkittavia kohdellaan arvostavasti jokaisessa tutkimuksen vaiheessa.

22.5.2020

Tutkimustulosten hyödyntäminen - työvälineen jatkokehittäminen

Tutkimustuloksia hyödynnetään kehitettäessä turvakotien asiakastyötä. Pilotoitava työväline otetaan käyttöön kaikissa Suomen turvakodeissa, mikäli se osoittautuu toimivaksi tavaksi tunnistaa digitaalista väkivaltaa ja auttaa turvakodin asiakkaita. Mikäli tutkimus osoittaa, että työväline on haitallinen asiakkaalle tai siitä ei ole hyötyä asiakastyössä, työväline poistetaan käytöstä ja sitä jatkokehitetään turvakotityöhön sopivaksi.

Tutkimuksen alustavat tulokset esitellään syksyllä 2020 turvakotien sosiaalityöntekijöille tarkoitetun työkokouksen yhteydessä. Samassa yhteydessä järjestetään ammattilaisille myös koulutusta digitaalisen väkivallan ilmiöstä, sen tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta. Turvakotipalvelujen henkilöstöä koulutetaan digitaalisesta väkivallasta tutkimusten tulosten ja ammattilaisten ilmoittamien koulutustarpeiden pohjalta myös muilla erikseen sovittavilla tavoilla. Koulutuksia suunniteltaessa hyödynnetään tämän tutkimuksen tuloksia.